

наїздів сусідів і родичів; переміни місця розташування родової резиденції; неналежних умов зберігання архіву; передавання документів наступним власникам маєтків внаслідок родинних поділів або купівлі-продажу, обміну маєтків – князівський архів зазнавав змін.

Розпорошення та історичні обставини їх упорядкування в державних архівних установах [4] відштовхують вітчизняних вчених від дослідження історії архівів вищого шляхетського прошарку. Натомість документи сучасних магнатських родових фондів широко використовуються при написанні наукових статей і монографій. А втім, дослідники надають перевагу колекціям актових книг судово-адміністративних установ Речі Посполитої на українських землях, більшість яких у XVI–XVIII ст. зберігались у родових замках знаті.

Документи Вишнівецького архіву та його власників, інших магнатських родів зберігаються також в архівних державних установах Польщі, Литви, Білорусі, Росії. Тому, зважаючи на європейський досвід оцифрування документів загальноісторичного значення, питання про створення урядової програми з фінансування вітчизняних архівних установ є на часі.

Список використаних джерел та літератури

1. *Przeddziecki A.* Podole, Wolyń, Ukraina / A. Przeddziecki. – Wilno, 1841. – Т. 1/2. – С. 41–42.
2. *Tomkiewicz W.* Dzieje zbiorów zamku Wiśniowieckiego / W. Tomkiewicz // Rocznik Wołyński. – 1934. – Т. 3. – С. 413–434.
3. Центральний державний історичний архів України, м. Київ, ф. 250, оп. 2, спр. 183.
4. *Черкаська Н.* До історії формування збірки магнатських фондів Центрального архіву давніх актів у Києві (1921–1943) / Н. Черкаська // Архіви України. – 2002. – № 4/6. – С. 77–120.

Олена Чижова

АРХІВНИЙ ПРОСТІР: ВІД КОМУНІКАЦІЇ ДО ВЗАЄМОДІЇ. З ДОСВІДУ РОБОТИ ЦЕНТРАЛЬНОГО ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ-МУЗЕЮ ЛІТЕРАТУРИ І МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

Одним із пріоритетів в організації роботи ЦДАМЛМ України є питання пошуку нових форм та засобів архівної комунікації через використання документальної та музейної мистецької спадщини. Для реалізації поставлених завдань на першому етапі був проведений глибокий аналіз, виявлено сильні та слабкі сторони у цій роботі, прийнято ряд рішень колегіальних органів та розпочато пошук т. зв. «вікна можливостей», яке б не потребувало значного фінансування, орієнтувало на розвиток і давало результати.

Вперше за 50 років існування архіву-музею телеканалом «Глас» було знято два документальних фільми про історію створення установи, формування особових фондів та сьогодення – «І мить доби, і крок історії» [1] та «Пам'ять серця» [2]. Другий фільм розповідає про діячів літератури і мистецтва, яких об'єднують літературні Плюти. Провідним телеканалам та радіостудіям було запропоновано співпрацю у підготовці матеріалів для використання в телевізійних сюжетах, документальних фільмах, що висвітлюють сторінки історії культури нашої країни. Як результат – участь у зйомках 14 документальних фільмів, телесюжетах тощо. За участі працівників архіву-музею лише у 2014 р. було підготовлено 14 радіопередач.

З квітня 2012 р. запроваджено літературно-мистецький проект «Мистецькі зустрічі в архіві-музеї». За час існування проведено 37 заходів. Мистецькі зустрічі супроводжуються виставками архівних документів, раритетних видань та музейних предметів ЦДАМЛМ України, що є окрасою і відмінністю від подібних заходів, які проходять у Києві [3].

Джерельна база архівів надає безмежні можливості для видавничої діяльності. Видання до 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка «Документальної скарбниці Шевченківських лауреатів» [4] стало можливим завдяки участі у програмі «Українська книга». Книга стала переможцем у номінації «Наукові видання» на XI конкурсі «Одеса на книжних сторінках», який проходив у рамках XVIII Міжнародної книжкової виставки-ярмарки «Зелена волна» (м. Одеса, 7–10 серпня 2014 р.).

З березня 2015 р., за підтримки Голови Державної архівної служби України, розпочато співпрацю з МЗС України. Новий проект ЦДАМЛМ України «Ми сильні спільною любов'ю до України» покликаний популяризувати українську культуру серед прогресивної світової спільноти шляхом проведення в українських культурно-інформаційних центрах у зарубіжних країнах низки виставок фото- та архівних документів. Ми запропонували нашим дипломатичним представництвам 4 документальні виставки, які відкриють маловідомі сторінки нашої культури, адже культура є гарним знаряддям для будь-якої комунікації і налагодження діалогу.

ЦДАМЛМ України взяв участь у масштабному міжмузейному проекті, приуроченому до 150-річчя художника Івана Іжакевича, що відкрився 26 червня 2014 р. на території Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника. В експозиції «Художник Іван Іжакевич: ...хочу бути корисним Лаврі» поряд із матеріалами Національного музею історії України, Національного художнього музею України, Музею родини Шереметьєвих, Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського було представлено низку художніх робіт та начерків до них із особового фонду І. С. Іжакевича, що зберігається в ЦДАМЛМ України [5].

Дієвою комунікацією є комплекс заходів, які супроводжують основну виставкову подію. Як приклад – виставка «Плеяда бойчукістів», яка

відкрилася 23 грудня 2014 р. [6]. За два місяці експонування виставки було проведено низку заходів: показ фільму «Бойчук і бойчукісти» та творча зустріч із відомим українським режисером Олександром Муратовим [7]; лекція «Школа Михайла Бойчука. Охрім Кравченко. Художник і час» відомого львівського мистецтвознавця Ярослава Кравченка, присвячена життю та творчому шляху його батька, художника-бойчукіста Охріма Кравченка (1903–1985 рр.) [8]; перемовини щодо підготовки окремого випуску мистецького журналу «Пам'ятки України», присвяченого Михайлові Бойчуку і його учням (за матеріалами архіву-музею); лекція провідного наукового співробітника О. Олійник у НЗ «Софія Київська» [9]; передавання до архіву-музею родиною учня М. Бойчука Сергія Колоса його документів.

Для активізації екскурсійної діяльності був корисним спільний захід із ГО «Ліга екскурсоводів», у рамках якого урочисто були прийняті на державне зберігання документи видатного диригента, народного артиста СРСР Натана Григоровича Рахліна (1906–1979 рр.) та документи відомого екскурсовода, киевознавця Леонори Натанівни Рахліної (1934–2006 рр.) [10]. Як результат, протягом 2014 р. екскурсійним обслуговуванням було охоплено 1820 осіб, проведено 35 оглядових та тематичних екскурсій.

24 серпня 2014 р. започатковано новий віртуальний проект «АРХІВажлива СПРАВА» [11], у назві якого два архівних терміни «Архів» і «Справа», а у змісті – покликання ознайомити широке коло дослідників та шанувальників вітчизняної культури з унікальними документами, книжковими виданнями та музейними предметами, що зберігаються у нашій установі. В рамках проекту можна не лише побачити їхні електронні копії на нашому офіційному сайті та на сторінці у мережі Facebook, а й прочитати, коли і яким чином ці документи потрапили до ЦДАМЛМ України, які особисті й історичні колізії супроводжували їхню появу на світ. Щотижня – знайомство з автографами найвідоміших чи несправедливо забутих творів письменників, поетів, драматургів, мистецтвознавців, критиків. Віртуальний проект «АВС» має багато спільних завдань із традиційними ініціативними інформуваннями, проте й значно відрізняється від них за наповненням та формою подачі. Головні його відмінності – це збалансована подача текстової та візуальної частини із домінуванням візуального змісту (що відповідає сучасним дослідженням із сприйняття та засвоєння інформації); орієнтація, насамперед, на документ, музейний предмет або унікальне друковане видання; у текстовій частині – акцент на історії надходження до архіву, сучасна подача інформації на офіційному сайті установи та сторінці в соціальній мережі Facebook (остання, зокрема, за неповний рік існування зібрала майже тисячу постійних читачів) спричинила велику кількість регулярних передруків інформації проекту у профільних електронних та друкованих ЗМІ, що значно розширило коло дійсних та потенційних користувачів фондами ЦДАМЛМ України.

Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України виступив стратегічним партнером освітнього проекту «Міжнародна літня школа «Режисер – драматург – “dramaturge”: Формування ідеї», який був запропонований Польським інститутом [12]. Захід відбувся 18–24 серпня 2014 р. на території відділу ЦДАМЛМ України «Літературно-мистецькі Плути» (с. Плути Обухівського р-ну Київської обл.). Історична місцевість, де протягом останнього століття творили визначні діячі українського та зарубіжного мистецтва, знову стала територією обміну свіжими ідеями для 18 молодих українських режисерів, драматургів, арт-кураторів, керівників літературно-драматургічних частин, критиків та сценографів із Києва, Донецька, Кіровограда, Львова, Олександрії, Полтави, Прилук, Харкова, Херсона та Черкас. У рамках Міжнародної школи тренінги проводили польський драматург та візуальний митець Марчін Цецко, театрознавець та арт-куратор із Польщі Йоанна Віховська, український драматург Валерій Мамонтов, український режисер Павло Юров.

«Вікном у зовнішній світ» є офіційний сайт ЦДАМЛМ України [13] та сторінка у соціальній мережі Facebook [14]. Середня кількість відвідувань сайту за місяць – 4317, за день – 151.

Заохочуються відвідування співробітниками ЦДАМЛМ України інших музейних закладів, лекційних програм, кураторами яких є провідні європейські фахівці з виставкової діяльності, організації роботи успішних музейних установ світу.

Незважаючи на позитивну динаміку, залишаються проблемні питання, адже виставкова діяльність сьогодні потребує нових форм як візуальної подачі матеріалу, так і побудови експозиції. Сучасні тенденції виставкової діяльності пропонують зміну парадигми форми спілкування того, хто передає інформацію, тобто нас, і тих, хто сприймає її. Чи досягаємо ми результату, який ставимо – привабити, залучити, зацікавити, вплинути? Як ми це відслідковуємо? З огляду на це актуальними є питаннями застосування у виставковій діяльності архівних установ сучасних мультимедійних і аудіовізуальних ефектів, використання сучасного виставкового обладнання, світлових інсталяцій, систем направленої звуку, інструменти відео-меппінгу та саунд-дизайну, які успішно використовуються в інших країнах.

Список використаних джерел та літератури

1. І мить доби, і крок історії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.glas.org.ua/projects/teleexcursions/mitdobi.html>. – Назва з екрана.
2. Пам'ять серця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=QtUwJh8RfqA>. – Назва з екрана.
3. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України втілює літературно-музичний проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/news/45246>. – Назва з екрана.

4. *Кульчий О. В.* Документальна скарбниця Шевченківських лауреатів / Кульчий О. В., Малярчук Т. М., Бентя Ю. В. – Київ : ТОВ «Видавництво “КЛІО”», 2013. – 352 с.

5. У Києво-Печерському заповіднику відкрилася виставка «Художник Іван Їжакевич: ...хочу бути корисним Лаврі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kplavra.kiev.ua/4721.html>. – Назва з екрана.

6. Плеяда бойчукістів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/events/667296530058233/>. – Назва з екрана.

7. «Бойчук і бойчукізм» Олександра Муратова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk-ua.facebook.com/events/1527905150825421/>. – Назва з екрана.

8. «Школа Михайла Бойчука. Охрім Кравченко. Художник і час» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk-ua.facebook.com/events/417207275110329/> – Назва з екрана.

9. Лекція Оксани Олійник «Документи про життя і творчість художників-бойчукістів у фондах ЦДАМЛМ України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/events/1527126104220197/>. – Назва з екрана.

10. Презентація особового фонду Натана Рахліна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/events/367655600060724/>. – Назва з екрана.

11. АРХІВажлива справа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://csam.archives.gov.ua/ukr/abc/>. – Назва з екрана.

12. Міжнародна літня школа «Режисер – драматург – “dramaturge”»: Формування ідеї» [Електронний ресурс]. – <https://www.facebook.com/events/815505061813320/>. – Назва з екрана.

13. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://csam.archives.gov.ua/ukr/holovna/>. – Назва з екрана.

14. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk-ua.facebook.com/cdamlmu>. – Назва з екрана.

Лідія Яременко

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНЕ СПРЯМУВАННЯ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІНСТИТУТУ АРХІВОЗНАВСТВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Науково-дослідна робота Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (ІА НБУВ) вже багато років зосереджена на опрацюванні теоретичних і методологічних питань введення в наукове та соціокультурне середовище джерел з історії української науки, дослідженні розвитку історії вітчизняної академічної науки крізь призму документів Архівного фонду Національної академії наук України